

פרק שישי: קדשי קדשים

מערכה קלא. שחיטת קרבנות על ראש המזבח (נח,א)

בדעת ר' יוסי עדיין ניתן לומר שהמזבח נחשב כצפון מפני שלדעתו הוא בצפון העזרה¹. מכל מקום, עדיין יש צורך בפסוק מיוחד המלמד על כך שהמזבח כשר לשחיטת קדשי קדשים, שכן היה מקום לפוסלו מטעם אחר, כדברי הגמ': "מהו דתימא בעינן 'על ירך' וליכא, קמשמע לן", וכך מסבירים המפרשים את החידוש בדברי ר' יוסי².

האם ראש המזבח הוא "ירך המזבח"?

המשפט "מהו דתימא בעינן 'על ירך' וליכא, קמשמע לן" הינו דו-משמעי: האם קמשמע לן ש"לא בעינן על ירך"; או קמשמע לן ש"איכא על ירך", שאף המזבח נחשב 'על ירך'³ המפרשים דנים בשאלה זו לאור הסוגיה לעיל (כו,א), הקובעת שהתולה בהמת קדשי קדשים באוויר העזרה ושוחטה – שחיטתו פסולה, משום שאוויר העזרה אינו "על ירך המזבח", כלומר, אינו בצד המזבח. מסוגיה זו מתברר שאכן חיוני לשחוט "על ירך המזבח", ויש לברר כיצד מתקיים דין זה כאן?

בשטמ"ק (אותיות א, ב, י) מופיעים שלושה פירושים בעניין זה: א. המזבח עצמו אינו "על ירך המזבח", אבל אין זה מעכב, ורק אוויר העזרה פסול לשחיטה. נראה שכוונתו לומר, שכאשר שוחטים בעזרה – חובה לשחוט על ירך המזבח, ואילו כששוחטים בראש המזבח – אין חובה כזו. וטעם הדבר, שקדושתו של "ירך המזבח" אינה אלא מחמת היותו נחשב כסמוך ושייך למזבח, ו"לא יהיה טפל חמור מן העיקר" (כעין הסברה להלן סג,א להכשיר שחיטה בהיכל). ב. אף המזבח נחשב "על ירך", ואפילו המחילות שתחתיו, והמושג "ירך" שולל רק את מה שנמצא באוויר. ג. דעת מהר"ם: החצי הצפוני של המזבח, שהוא צדו האחורי, ראוי להיקרא "על ירך", מה שאין כן חציו הדרומי, הסמוך לכבש, שהוא "פני המזבח". ממילא, לדעת ר' יוסי יש כאן חידוש מיוחד שניתן לשחוט בכל המזבח אע"פ שאינו "על ירך",

מקום שחיטת קדשי קדשים הוא מצפון למזבח, ככתוב (ויקרא א,יא): "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה'". הסוגיה עוסקת בשאלה: האם שטח המזבח עצמו ראוי לשחיטת קדשי קדשים? שאלה זו קשורה לשאלת מיקומו של המזבח בעזרה, האם הוא, או חלק ממנו, מצוי בחצי הצפוני של העזרה. ברם, מן הסוגיה מתברר שאין קשר הכרחי בין הדברים: יתכן שהמזבח ראוי לשחיטה אף על פי שאינו בצפון, או להיפך, שאינו ראוי לשחיטה אף על פי שהוא בצפון.

מחלוקת התנאים וביאורה

במשנה מובאת מחלוקת בין ר' יוסי לר' יוסי בר' יהודה, באשר לשחיטת קדשי קדשים על ראש המזבח: לדעת ר' יוסי כל מקום המזבח כשר לכך, ואילו לדעת ר' יוסי בר' יהודה רק חציו הצפוני של המזבח כשר לכך, ואילו חציו הדרומי כשר לשחיטת קדשים קלים בלבד.

בגמ' מובאים דברי ר' יוחנן, שלדעת ר' יוסי כל המזבח עומד בצפון העזרה. הגמ' סוברת תחילה שזהו טעם המחלוקת במשנה: מכיוון שלדעת ר' יוסי כל המזבח בצפון – השחיטה עליו נחשבת כשחיטה בצפון, ואילו ר' יוסי בר' יהודה סובר שהמזבח באמצע העזרה, חציו בצפונה וחציו בדרומה, כשיטת אביו רבי יהודה. מסקנת הגמ', שאין לפרש כך את מחלוקתם, שכן ר' יוסי בר' יהודה סובר שהשחיטה כשרה רק בראש המזבח, ולא בקרקעו ("כנגדן בקרקע – פסולות"), ומכאן שלדעתו כל המזבח מצוי בדרום, ובכל זאת חציו הצפוני כשר לשחיטה. לפיכך מבארת הגמ', שהמחלוקת תלויה בהבנת הכתוב (שמות כ,כ): "וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך": לדעת ר' יוסי, כוונת הפסוק שכל המזבח ראוי גם לעולה, שהיא קדשי קדשים; ואילו לדעת ריב"ז, כוונת הפסוק שחציו ראוי לעולה וחציו לשלמים. נמצא שיש כאן גילוי מיוחד של הכתוב שלמזבח עצמו יש דין צפון, לפחות בחלקו הצפוני.

2. שטמ"ק אות ה; הפירוש המיוחס לר"ש משאנן לתו"כ שם.

3. לכאורה תוספת המילה "וליא" מוכיחה שזוהי הנקודה המשנתה בין ההוה-אמינא למסקנה, ולפי המסקנה המזבח נקרא "על ירך". אבל מצאנו כיצא בזה בחולין יט,ב: "מהו דתימא בעינן שחיטה מפורעת וליכא", ושם המובן שאכן אין צורך כלל בשחיטה מפורעת, עיין שם.

1. כך ניתן להבין מלשון התוספתא (זבחים ז,א): "ר' יוסי אומר: מזבח כולו צפון, שנאמר: ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה'. ר' יוסי בר' יהודה אומר: מחצי המזבח ולצפון – כצפון", ועיין שם במנחת ביכורים ובחסדי דוד. גם בתורת כהנים (ויקרא נדבה פרשתא ו,ט) נאמר: "המזבח צפונה – שהמזבח כולו ראוי להיות צפונה, שאם שחט בראשו קדשי קדשים – כשרים, דברי ר' יוסי", ופירש הראב"ד שם: "קא סבר ר' יוסי כוליה מזבח בצפון קאי".

אפשר שזוהי גם דעת ר' ישמעאל בר' יוסי (להלן נט,א), הן בפסוק "זבחת עליו", ואומר: "וכי עליו אתה זובח?!", ולפיכך למד מפסוק זה הלכה אחרת, שאסור לשחוט כאשר המזבח פגום⁵. אלא שהתוספות (שם ד"ה וכו') סוברים שאין סתירה בין לימודים אלה, והשאלה "וכי עליו אתה זובח?" פירושה: האם חובה לזבוח עליו דווקא? כך נראה גם ברמב"ם (הל' פסולי המוקדשין ג,א ושם הל' כב), המביא את שני הלימודים מ"זבחת עליו", הן הלימוד המתיר שחיטה על המזבח והן הלימוד שמזבח פגום פוסל את השחיטה, ואינם סותרים זה לזה (חסדי דוד לתוספתא זבחים ז,א).

פסק ההלכה

הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין ג,א) פוסק כר' יוסי: "קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח – כאילו שחטן בצפון, שנאמר: 'זבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך', מלמד שכל המזבח ראוי לשחיטת העולה ושחיטת השלמים". הטעם לפסק זה, שהלכה כר' יוסי מחברו, כי 'נימוקו עמו' (מהר"י קורקוס וכס"מ). אמנם מן המכילתא הנ"ל משתמע שרבים חולקים עליו, אך מכיוון שדעה זו, לפיה המזבח אינו כשר לשחיטה כלל, לא הובאה במשנה – אין הלכה כמותה (ערוך השולחן, סי' קכט,ה)⁶.

יש להעיר, ששיטת הרמב"ם שרוב המזבח עומד בדרום, ורק מקצתו בצפון (הל' בית הבחירה ה,טו). נראה, אם כן, שלדעתו שיטת ר' יוסי בשחיטה בראש המזבח אינה תלויה כלל בשיטתו בעניין הצפון⁷.

האם מותר לשחוט לכתחילה על גבי המזבח?

לשון המשנה: "קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח", משמעה שהדין הוא על הדין בדיעבד, ואין לעשות כן לכתחילה (תוס' ד"ה קדשי קדשים). כך מפורש גם במשנה להלן (פד,א): "עולה שעלתה חיה לראש המזבח – תרד"⁸.

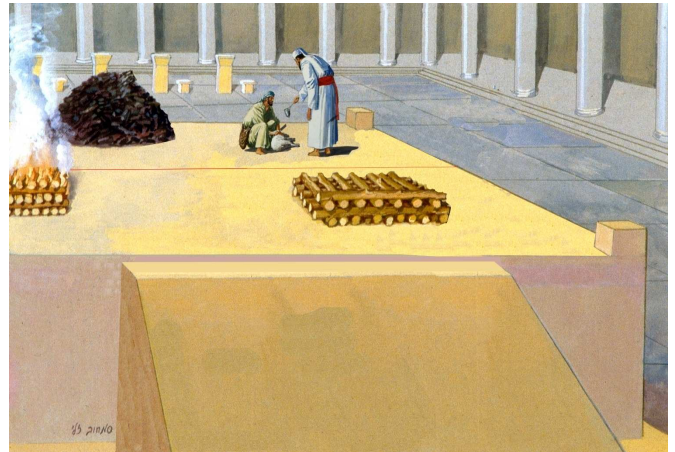
תוס' (הנ"ל) מסבירים, שאמנם מן התורה מותר לשחוט בראש המזבח, אך חכמים אסרו זאת מחשש שהבהמה תרביץ גללים בראש המזבח (ראה כיוצא בזה ביומא לו,א). הגר"א (מאורות הגר"א' לזבחים פ"ט מ"ד) וערוך השולחן

ולכן נקט בלשון "כאילו נשחטו בצפון", ואילו לדעת ריב"ז אין היתר לשחיטה שלא "על ירך", ולכן נקט לשון "כצפון"⁴.

שיטה שלישית: המזבח אינו ראוי לשחיטה כלל

במכילתא (שמות שם) מופיעה דעה שלישית, לפיה המזבח אינו ראוי כלל לשחיטה: "זבחת עליו – כנגדו... מזבח הפנימי יוכיח, שכשר לכפרה ואינו כשר לשחיטה... ת"ל 'ועשית עולותיך הבשר והדם', הבשר והדם בראש המזבח ואין שחיטה בראש המזבח. ר' יוסי אומר: אף לשחוט בראש המזבח...". מלשון המכילתא נראה, שלדעה הסתמית המזבח אינו כשר אף לשחיטת קדשים קלים, ללא קשר לדין 'צפון' ו'על ירך', וזאת משום שהמזבח אינו מיועד לכך.

מחלוקת דומה מצאנו בגמ' (להלן פה,א) לגבי הפשט וניתוח בראש המזבח. על פי גרסת השיטה מקובצת שם (אות ו) טעם החולקים הוא: "מר סבר: לשולחן דמי, ומר סבר: לבית המטבחים דמי". נראה שה'שולחן' האמור כאן אינו שולחן לחם הפנים בדווקא, אלא זוהי דוגמא למקום אכילתו של אדם: דעה אחת מדמה את המזבח למקום האכילה, עליו מוגש המזון המוכן, ודעה שניה מדמה את המזבח לבית המטבחים, בו נעשית הכנת הקרבן (בניגוד למערכה עצמה, שנראה שלכל הדעות הרי היא כשולחן).

שחיטה בראש המזבח. לדעת רבי יוסי ברבי יהודה שחיטת קדשי קדשים כשרה רק בחציו הצפוני (מן הקו האדום וצפונה), ורבי יוסי (הסתמי, בן חלפתא) מכשיר את כל המזבח, וכן הלכה. נחלקו ראשונים האם הדבר מותר לכתחילה.

4. נראה שפירושים אלה חלוקים בפירוש הכתוב: "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה" (ויקרא א,יא), מה פשר המושג "ירך המזבח" ומה יחסו למושג "צפון המזבח": לפי הפירוש הראשון והשלישי, "ירך המזבח" פירושו: **צדו האחורי של המזבח**, כמו "ולירכתי המשכן ימה" (שמות כו,כב), ופירש רש"י: "לשון סוף, ולפי שהפתח במזרח קרוי המזרח פנים והמערב אחוריים"), והוא צידו הצפוני, המנוגד ל"פני המזבח" שבדרום (וכן מבואר בגמ' להלן סב,ב): "על ירך המזבח צפונה – שיהא ירך בצפון ופניו בדרום". מכאן והלאה נבדל הפירוש הראשון מן השלישי: לפי הפירוש הראשון, "צד המזבח" הוא **השטח שבצידו**, ולא המזבח עצמו, אלא שיש לומר שהלכתית המזבח עצמו אינו גרוע מהשטח שבצדו; ואילו לפירוש השלישי "צד המזבח" הוא **גם צד במזבח עצמו**, כמו "ויתן את השולחן על ירך המשכן צפונה" (שמות מ,כב), ופירש רש"י שכל החצי הצפוני קרוי ירך צפוני. לפי הפירוש השני, הפסוק מתפרש באופן אחר לגמרי: "ירך" הוא **בסיס המזבח**, כמו "ירכה וקנה" של המנורה (שמות כה,לא). לפי זה, הדרישה "על ירך המזבח צפונה" כוללת שתי הלכות שונות: על בסיס המזבח, ובצדו הצפוני. הקרקע שבצד המזבח נחשבת כבסיס שעליו עומד המזבח, בניגוד לאוויר העזרה, אבל גם שחיטה

על המזבח עצמו נשענת על אותו בסיס, והרי זו שחיטה "על ירך".

5. מרומי שדה כאן, וכן כתב בצאן קדשים נט,א בדעת רש"י שם, שפירש "כל הקדשים שנשחטו שם" – "בעזרה", לאפוקי המזבח, שבלאו הכי אין שוחטין עליו. אבל בחק נתן פירוש את רש"י אחרת, שנקט "בעזרה" כי במזבח פשיטא שאין לשחוט עליו כשנפגם, שהרי נפסל, והחידוש הוא שפסול המזבח גורר איסור שחיטה בכל העזרה. יש לציין שרש"י על התורה (שמות כ,כ) הביא את דרשת המכילתא, לפיה אין שחיטה בראש המזבח.

6. אך ראה בהערה הקודמת, שבצאן קדשים סובר שרוב להלן נט,א נוקט כדעה זו.

7. אך ראה בראב"ד הנ"ל הערה 1.

8. אם כי יש מקום לפרש שאין כוונת המשנה שחובה להורידה, אלא שמתור להורידה, ובחייה לא חל עדיין הדין "כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד" (חמדת דניאל). הדבר תלוי בהבנת הפיסקה הבאה במשנה שם: "שחטה בראש המזבח – יפשיט וינתח במקומה", האם זהו היתר (ואם כן על כרחך הבבא הקודמת היא איסור) או חיוב (ואז ניתן לומר שהבבא הקודמת אינה איסור), עיין להלן מערכה רג.

בכל המקום שביארנו גבולותיו בתחילת ספר זה" (הל' בית הבחירה ה,טו-טז, ושם: "עד כותל המזבח... הוא הנקרא צפון", ולא בראשו של מזבח). אם כן, לדעתו לכתחילה אין לשחוט קדשי קדשים בראש המזבח. וכך מפורש בפירושו המשנה (זבחים י,ד): "ואמרו עולה שעלת חיה [לראש המזבח]... בא להשמיענו, שהמזבח ראוי להפשט ולניתוח אם עבר ושחט בראש המזבח".

עם זאת, באשר לקדשים קלים הרמב"ם כותב (הל' מעשה הקרבנות ה,ד) ששחיתתם "בכל העזרה", ופירט שם את הכלול בכך, כגון, שההיכל כשר בדיעבד, ואילו גג ההיכל פסול, ולא הזכיר את ראש המזבח. נראה מדבריו, שאין מניעה לשחוט קדשים קלים בראש המזבח (ולא כדעת התוס' וערוך השולחן, האוסרים מדאורייתא או מדרבנן).

מסתבר שטעמו של חילוק זה, שראש המזבח אינו נחשב 'צפון' ו'על ירך' לכתחילה (אפילו חלקו המצוי בחצי הצפוני של העזרה), ולכן לכתחילה אין לשחוט שם קדשי קדשים. אבל מצד השאלה האם המזבח הוא מקום ראוי לשחיטה – בזאת פסק (הל' פסוקי פסוקי ג,ג-ג) שיש הפשט וניתוח בראש המזבח, והוא הדין לשחיטה. אפשר גם שלמד זאת מן המשנה להלן, האומרת שיש להוריד עולה שעלתה בחייה לראש המזבח, ונקטה עולה דווקא, משום שרק בקדשי קדשים הדין כן.

שחיטה על היסוד והסובב

מלשון המשנה "שנשחטו בראש המזבח" ניתן להבין, שהלימוד מ'זבחת עליו' עוסק בראש המזבח בלבד, ולא ביסוד ובסובב. ברם, הגמ' אומרת בדעת ר' יוסי בר' יהודה: "אמה יסוד ואמה סובב – האי גופיה מזבח [שטמ"ק: דמזבח] הוא" לענין זה¹⁰, וחציים הצפוני – כשר לקדשי קדשים, וכך פוסק בליקוטי הלכות גם לדעת ר' יוסי.

סיכום

נחלקו תנאים האם המזבח כשר לשחיטת קדשי קדשים, או רק חציו הצפוני, או שמא אינו כשר לשחיטה כלל (מכילתא). להלכה נפסק בדעת ר' יוסי, לפיה המזבח כולו כשר לשחיטת קדשי קדשים, על פי הכתוב: "זבחת עליו את עולותיך". זאת, גם לדעה שרוב המזבח בדרום (רמב"ם, ואפשר שהראב"ד חולק בדבר). נחלקו ראשונים בשאלה האם השחיטה בראש המזבח נחשבת "על ירך המזבח", או שמא הלימוד הנ"ל מחדש שהמזבח כשר אף על פי שאינו "על ירך".

מן המשניות נראה שהמזבח כשר לשחיטת קדשי קדשים רק בדיעבד. יש אומרים, שמדאורייתא הדבר מותר לכתחילה (רש"י ותוס'), ויש אומרים, שאף מדאורייתא הדבר

(סי' קכט,א-ד) חולקים על תוס', וסוברים שמן התורה אסור לכתחילה לשחוט בראש המזבח, בין בקדשי קדשים ובין בקדשים קלים. המקור לכך הוא פשט המקראות: התורה מתארת את עשיית הקרבנות, ואומרת בכולם שלאחר השחיטה בעזרה יש לזרוק את הדם על המזבח ולהעלות עליו את האברים והפדרים, ומשמע שמקום זה אינו מיועד לשחיטה. גם מן המשנה להלן על עולה שעלתה למזבח לא משמע כתוס', שכן לאחר שכבר עלתה למזבח – אין טעם להורידה מחשש להטלת גללים, שהרי ניתן לשחטה מיד.

נראה להוכיח שלדעת רש"י השחיטה בראש המזבח מותרת לכתחילה, על כל פנים מדאורייתא. במשנה (יג ע"א) נאמר, כנימוק לשיתת רבי שמעון שמחשבה אינה פוסלת בהולכת הדם למזבח: "אי אפשר שלא בשחיטה ושלא בקבלה ושלא בזריקה, אבל אפשר שלא בהילוך, שחוט בצד המזבח וזורק". בתוספתא (א,ד), על פי הגהת 'אור הגנוז' (מכת"י צוקרמנדל), נוסף: "או על גבי המזבח". נראה שטעמו של נוסח זה, שבקרבן חטאת אי אפשר לשחוט בצד המזבח ולזרוק על הקרנות בלא הילוך על גבי הכבש והסובב, ורק אם ישחט בראש המזבח יוכל לתת בלא הליכה (על כל פנים בקרן אחת, והרי רק מתנה אחת מעכבת).

והנה, בגמ' (יד,א) נאמר: "מודה ר"ש בהולכת חטאות הפנימיות שמחשבה פוסלת בהו, הואיל ועבודה שאין יכול לבטלה". רש"י מסביר מדוע ההולכה חיונית בחטאת פנימית, שאי אפשר לשחוט בצד המזבח הפנימי, כי "לאו אורח ארעא לשחוט בהיכל". ופירשו אחרונים (קרן אורה; ראש המזבח, ועוד, עיין במערכה קנב) שלדעתו השחיטה בהיכל כשרה בדיעבד אף בקדשי קדשים, אבל מכיוון שלכתחילה הדבר אסור – ההולכה פנימה נחשבת כעבודה שאי אפשר לבטלה. על פי דרך זו יוצא, שההיתר הנשמע מן הסוגיה שם לשחוט חטאת בראש המזבח הוא אף לכתחילה, לדעת רש"י, שאם לא כן – היתה הולכת דם החטאת עבודה שאי אפשר לבטלה⁹. ברם, מהשטמ"ק שם (אות ג) משמע שחולק על רש"י, ולדעתו אם ניתן להמנע מן ההילוך אפילו בדרך הכשרה בדיעבד בלבד – הרי זה "אפשר בלא הילוך". לשיטתו אין מכאן ראיה שניתן לכתחילה לשחוט על גבי המזבח.

שיטת הרמב"ם: לכתחילה אין לשחוט קדשי קדשים בראש המזבח

הרמב"ם העתיק את לשון המשנה "ששחטן", הרומזת למקרה של דיעבד, ואף הביאה בהל' פסולי המוקדשין (ג,א), העוסקות במקרים שבדיעבד. לעומת זאת בהל' מעשה הקרבנות (ה,ב), העוסקות בהלכות ההקרבה לכתחילה, כתב: "קדשי קדשים אין שוחטין אותן... אלא בצפון המזבח,

10. לענין הקטרה מצינו חילוק ביניהם, שהסובב כשר להקטרה לדעת חכמים (סה,א: "עושה מערכה על גבי סובב איכא ביניהו"), ואילו היסוד פסול לכך (תוס' יומא מה,ב ד"ה סודרן).

9. גם אם רש"י לא גרס כן בתוספתא, הרי מעצם המשנה יג,א והגמ' יד,א מוכח שר"ש מכשיר במחשבה בהילוך בחטאת חיונית, ועל כרחק הטעם שניתן לשחוט בראש המזבח.

השחיטה על היסוד והסובב כשרה כדין המזבח, וצפונם כשר לשחיטת קדשי קדשים.

אסור לכתחילה (גר"א; ערוך השולחן). ברמב"ם משמע, שמותר לשחוט לכתחילה קדשים קלים על גבי המזבח.

מערכה קלב. מקומה של המערכה השניה במזבח (נח,א-ב)

נמצא בצפון העזרה, ו"ארבע אמות מן הקרן" היינו, ארבע אמות מן הקרן שבתחתית המזבח, כלומר, קצהו התחתון: היסוד, הסובב, הקרן, והאמה המיועדת להליכת הכהנים. באופן זה, המערכה נמצאת מול האמה הצפונית ביותר בפתח ההיכל (שחמש אמות ממנו בצפון וחמש בדרום), ואין להרחיק את המערכה צפונה יותר, כי אז לא תהיה מול הפתח (וכך פירשו המפרש בתמיד כט, א והרא"ש שם).

מקום המערכה השניה – שיטת רבי זירא ורבי שרביא. המערכה רחוקה ד' אמות מן היסוד, והיא מול פתח ההיכל. זהו המקום הצפוני ביותר בו ניתן למקם אותה, מאחר שהמזבח עומד בצפון העזרה.

ב. דעת רב אדא בר אהבה: משנה זו סוברת שמחצית המזבח נמצאת בדרום, ו"ארבע אמות מן הקרן" היינו, ארבע אמות מהקרן שבראש המזבח, שהן שש אמות מקצהו התחתון. כוונת המשנה, שיש להרחיק לפחות ארבע אמות, כדי שהמערכה תהיה מול פתח האולם (שדינו, לפי פירוש זה, כהיכל), וניתן להרחיק את המערכה עד האמה העשרים ושש, שהיא כנגד קצהו הצפוני של פתח האולם. הריטב"א (יומא לג, א) כותב שפירוש זה מתיישב יותר בפשט הלשון "קרן", וכך אמנם פירשו הגר"א והתפארת ישראל את המשנה.

ר' זירא, על פי פירושו הנ"ל, מוכיח מן המשנה שר' יוסי סובר שכל המזבח בצפון. ראייה זו נובעת מהנחה, ששיטת

נאמר בתורה (ויקרא ו, ב): "היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה" – זו מערכה גדולה, "ואש המזבח תוקד בו" – זו מערכה שניה של קטורת (יומא מה, א). על מערכה זו ניתנו גם בויכח לחם הפנים (תמיד פ"ב מ"ה). הסוגיה מבררת את המקום המדויק במזבח החיצון בו נעשית מערכה זו, וכן המקום המדויק במזבח החיצון שממנו יש לקחת ביום הכיפורים את הגחלים לקטורת המיוחדת שלפני ולפנים.

שיטת רבי יוסי: המערכה השניה סמוכה להיכל

הגמ' מביאה ברייתא: "ר' יוסי אומר: זה סימן: כל הניטל בפנים [בהיכל] לינתן בחוץ [בעזרה] – אינו נותן אלא בסמוך [להיכל] שאין לפנים [ממנו]. כל הניטל בחוץ לינתן לפנים – אינו ניטל אלא בסמוך שאין לפנים".

הגמ' מפרשת את דבריו, שיש שני דברים הניטלים מההיכל וניתנים בעזרה: א. שירי דם חטאות הפנימיות, עליהם נאמר במפורש (ויקרא ד, ז): "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד", כלומר, היסוד המערבי, הסמוך ביותר להיכל. ב. בויכח הלבונה של לחם הפנים, הנקטרים על המזבח החיצון, ולא נאמר בתורה היכן בדיוק יוקטרו; ור' יוסי מחדש, שיש להקטירם בצדו המערבי של המזבח החיצון, בסמוך לפתח ההיכל, בדומה לשיריים.

כמו כן, יש שני דברים הניטלים מהעזרה וניתנים בהיכל: א. גחלים לקטורת ביום הכיפורים, עליהם נאמר (ויקרא טז, יב): "ולקח מלא המחטה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה'", כלומר, מהצד המערבי, כנגד פתח ההיכל. ב. גחלי הקטורת שבכל יום, שלא נאמר בתורה מהיכן ילקחו; ור' יוסי מחדש, שיש לקחתם מכנגד ההיכל, כדוגמת גחלי יום הכיפורים¹.

המשנה בתמיד וביאורה

במשנה בתמיד (ב, ה) נאמר: "בררו משם עצי תאנה יפין לסדר המערכה שניה לקטורת, מכנגד קרן מערבית דרומית, משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות". הגמ' כאן מפרשת שמרחק זה מן הקרן נועד לקבוע את המערכה מול פתח ההיכל, כדברי ר' יוסי, והגמ' מציעה שני פירושים להסברת שיעור ארבע האמות:

א. דעת ר' זירא ורב שרביא: משנה זו סוברת שכל המזבח

המערכה הרביעית לצד המערכה השניה. על מחלוקת זו ראה שערי היכל למסכת יומא, מערכה קד.

1. ניתן להבין מהגמ', שגחלי יום הכיפורים נלקחים מהמערכה השניה, וכך, אכן סובר הרמב"ם (הל' עבודת יו"כ ב, ה). ברם, רוב הראשונים סוברים, שהמערכה הרביעית המיוחדת ליום הכיפורים נועדה לצורך גחלים אלו, ולדעתם יש להניח את